

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)**THE GREENING OF ECONOMIC LEGISLATION AS A MEANS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF THE COMMERCIAL CODE OF UKRAINE)**

Липницька Є.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Стаття присвячена аналізу окремих положень Господарського кодексу України на предмет їх відповідності цілям та принципам екологічного законодавства в умовах забезпечення сталого розвитку. Аргументовано, що у зв'язку з постійним погіршенням стану довкілля в Україні, а також в умовах наявності міжнародних зобов'язань України щодо забезпечення сталого розвитку, які визначені стратегічними документами ООН та Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, постає необхідність у зміні підходів до правового регулювання забезпечення безпечних умов життєдіяльності людини та охорони довкілля, а також ефективного розвитку сфери господарювання. Підтримана позиція науковців щодо неефективності правового забезпечення раціонального природокористування, дотримання екологічних вимог, в тому числі у сфері господарювання, лише нормами екологічного законодавства, що вказує на необхідність застосування інших підходів, які би базувалися на максимальному втіленні екологічної складової частини в акти господарського законодавства.

Підкреслюється, що важливим засобом забезпечення сталого розвитку є екологізація господарського законодавства, тобто впровадження норм екологічного права в акти господарського законодавства.

У статті проаналізовано окремі положення Господарського кодексу України, що визначають спрямованість правового регулювання господарських відносин, зокрема мету Кодексу та принципи господарського законодавства щодо врахування ключових екологічних вимог, закладених у актах національного екологічного законодавства, а також Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», Стратегії сталого розвитку України до 2030 року (проекті).

Вказаний аналіз дав підстави стверджувати, що: по-перше, серед цілей Кодексу має бути відображено екологізацію матеріального виробництва; по-друге, закріплені в Кодексі принципи господарського законодавства не спрямовані на забезпечення суб'єктами господарювання екологічної безпеки, здійснення раціонального та економічного природокористування при здійсненні господарської діяльності.

Запропоновано реалізацію у ГК України таких керівних принципів охорони навколишнього природного середовища: принцип запобігання, принцип «користувач платить» та «забруднювач платить», принцип стимулювання екологічнобезпечної господарської діяльності.

Обґрунтовано, що екологізація господарського законодавства має здійснюватися шляхом формування нових правових норм на основі загальних принципів охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування.

Ключові слова: екологізація, законодавство, Господарський кодекс України, сталий розвиток, охорона навколишнього середовища.

The article is devoted to the analysis of defined provisions of the Commercial Code of Ukraine regarding their compliance with the goals and principles of environmental legislation in terms of ensuring sustainable development. It is argued that in connection with the constant deterioration of the environment in Ukraine, as well as in the presence of Ukraine's international obligations to ensure sustainable development, which are defined by United Nations strategic documents and the Association Agreement between Ukraine and the European Union, there is a need to change approaches to the legal regulation of ensuring safe living conditions and environmental protection, as well as the effective development of the economic sphere. The position of scientists on the inefficiency of legal regulation of rational nature management, compliance with environmental requirements, including in the economic sphere, only by environmental legislation, that indicates the need for other approaches based on the maximum implementation of the environmental component in economic legislation.

It is emphasized that an important means of ensuring sustainable development is the greening of economic legislation, that is the introduction of environmental law in the acts of economic legislation.

The article analyzes some provisions of the Commercial Code of Ukraine that determine the direction of legal regulation of economic relations, in particular, the purpose of the Code and the principles of economic legislation regarding to ensure the main environmental requirements provided for national environmental legislation, as well as the Presidential Decree «On Sustainable development goals for the period up to 2030» and Sustainable Development Strategy of Ukraine until 2030 (draft law).

Based on the results of the analysis, we can draw conclusions: a) among the objectives of the Code should be reflected the greening of material production; b) the principles of economic legislation enshrined in the Code are not aimed at ensuring environmental safety, implementation of rational and economical use of nature by entities.

The implementation of the following guiding principles of environmental protection in the Commercial Code of Ukraine is proposed: the principle of prevention, the principle of «user pays» and «polluter pays», the principle of stimulating environmentally friendly economic activity.

It is substantiated that the greening of economic legislation should be carried out by forming new legal norms on the basis of general principles of environmental protection and rational use of nature.

Key words: greening, legislation, the Commercial Code of Ukraine, sustainable development, environmental protection.

Постановка проблеми. Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини визнається невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України відповідно до преамбули Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1]. Такий розвиток передбачає збалансований розвиток країни і регіонів, за якого економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь [2].

В Україні розроблено проєкт Стратегії сталого розвитку до 2030 року, необхідність впровадження якої пов'язана з такими чинниками внутрішнього і зовнішнього характеру, як: ухвалення на Саміті ООН зі сталого розвитку 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року; домінування протягом багатьох років ресурсо- та енергоємних галузей і технологій; наявність міжнародних зобов'язань України щодо сталого розвитку, які визначені стратегічними документами ООН та Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; неповне відображення у розроблених та затверджених стратегічних загальнодержавних, галузевих та регіональних документах цілей та завдань сталого розвитку [2]. У зв'язку з цим 30.09.2019 р. Указом Президента України

затверджено національну систему Цілей сталого розвитку, що має забезпечити підґрунтя для подальшого планування розвитку України, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах; забезпечити такий стан довкілля, що сприятиме якісному життю і благополуччю нинішніх та майбутніх поколінь [3].

Одним з інструментів досягнення вказаних цілей є екологізація законодавства, тобто впровадження норм екологічного права в акти тих галузей законодавства, які регулюють управлінську, господарську, рекреаційну та іншу діяльність, яка тією чи іншою мірою впливає на навколишнє природне середовище [4, с. 366]. У контексті сталого розвитку екологічний складник має бути визначальним і впливати на визначення шляхів модернізації економіки та формування досить жорсткої та фактично детально регламентованої моделі поведінки суб'єктів правовідносин [5, с. 33].

Враховуючи той факт, що найбільш шкідливий вплив на довкілля спричиняється внаслідок господарської діяльності в окремих сферах економіки (наприклад, таких як енергетика, видобувна галузь, транспорт, металургія тощо), актуальним є питання екологізації саме господарського законодавства. Правове забезпечення екологічних вимог в процесі здійснення господарської діяльності є важливим засобом мінімізації шкідливого впливу на довкілля. При цьому потребує перегляду положення основного кодифікованого акту, що регулює відносини, які виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, зокрема, Господарського кодексу України (далі – ГК України) [6].

Про необхідність екологізації, в тому числі господарського законодавства, також свідчить стале погіршення екологічного стану в Україні. Аналіз динаміки абсолютних та інтегрованих показників техногенного навантаження на навколишнє природне середовище свідчить про те, що екологічна ситуація залишається досить складною. Це підтверджує 109 позиція України серед 180 країн світу у 2018 році в міжнародному рейтингу екологічних досягнень (Environmental performance Index), розрахованому за 25 показниками, що характеризують дієвість державної політики держав щодо збереження екосистем [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні питання екологізації різних аспектів суспільного життя набувають все більшої актуальності і популярності в наукових колах. Так, екологізація різних галузей права та законодавства стали предметом дослідження таких представників науки екологічного, аграрного, земельного права, як В.І. Андрейцева, Н.О. Багай, М.М. Брінчука, А.П. Гетьмана, А.К. Голіченкова, Н.В. Ільків, Н.Р. Кобецької, Н.В. Кравець, М. Краснової, В.Л. Мунтяна, К.О. Настечко, І.В. Олещенко, В.В. Петрова, Ю.С. Шемшученко та інших. Окремі питання господарсько-правового забезпечення природокористування досліджувались у роботах А.Г. Бобкової, В.К. Мамутова, О.В. Шаповалової. Водночас екологізація господарського законодавства залишається актуальним питанням в світлі затверджених Цілей сталого розвитку до 2030 року та Стратегії сталого розвитку України.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз окремих положень ГК України на предмет їх відповідності цілям та принципам екологічного законодавства в умовах забезпечення сталого розвитку, а також обґрунтування пропозицій щодо напрямів екологізації господарського законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання оновлення (рекодіфікації) господарського законодавства загалом та, зокрема, ГК України залишається гострим, актуальним та дискусійним. Норми господарського законодавства потребують оновлення з різних підстав, таких як наявність колізій та конкуренції правових норм, які регламентують різні аспекти здійснення господарської діяльності; наявність значної кількості бланкетних норм. Крім того, як слушно вказують В.А. Устименко та Р.А. Джабраї-

лов, під час рекодіфікації ГК України необхідно закріпити норми права, які регламентують нові види господарської діяльності та нові форми організації господарських відносин, а також втілити у найбільш повному вигляді принципи сталого розвитку, які у триєдиному взаємозв'язку екологічного, соціального та економічного компонентів мають справити вирішальний вплив на формування та реалізацію основних напрямів державної політики [8, с. 184].

З іншого боку, слід зазначити, що фахівці в галузі екологічного права, як науковці, так і практики, вказують на неефективність та певну дефектність еколого-правового регулювання. На думку А.П. Гетьмана, сучасний стан екологічного законодавства України потребує суттєвого вдосконалення та розвитку [9, с. 107]. Слід погодитися з Г.В. Мороз, яка, досліджуючи дефекти екологічного законодавства, вказує, що екологічне законодавство України являє собою розгалужену ієрархічну систему законодавчих актів різного регулюючого рівня, різної юридичної сили, різних сфер застосування. Авторка визнає це, з одного боку, фактом позитивним, однак, з іншого ж боку, стверджує про декларативність, фрагментарність, колізійність нормативно-правових актів, що регулюють сферу екологічних відносин [5, с. 35].

Під час дослідження питання господарсько-правового регулювання використання природних ресурсів А.Г. Бобкова акцентує увагу на недостатності ресурсного підходу як для забезпечення безпечних умов життєдіяльності людини та збереження довкілля, так і для ефективного розвитку сфери господарювання, а також обмеженості можливостей регулювання раціонального природокористування у сфері господарювання в рамках тільки екологічного права, і вказує про доцільність долучення засобів господарського права [10, с. 449].

Академік В.К. Мамутов, досліджуючи проблему екологізації господарського права та законодавства, зазначив, що вона привернула увагу фахівців у сфері господарського права давно. Так, ще в 1967 р. на міжвідомчій економіко-правовій науковій конференції, присвяченій проблемам відповідальності в господарських відносинах, ставилося питання про необхідність і доцільність запобігання забрудненню природного середовища не тільки заходами адміністративного характеру, а й шляхом вдосконалення регламентації виробничо-господарської діяльності підприємств промисловості і транспорту. При цьому він стверджує, що проблеми навколишнього природного середовища не можуть бути вирішені однією галуззю права. Господарське законодавство має бути пронизане нормами, спрямованими на захист природи [11, с. 112].

Вказане свідчить про неефективність правового регулювання екологічних відносин, в тому числі у сфері господарювання, що потребує переосмислення та застосування інших підходів, які би базувалися на максимальному втіленні екологічного складника в акти господарського законодавства.

У цьому зв'язку В.В. Носік вказує про особливу роль української правової науки, а саме, спеціалізованих галузевих правових доктрин земельного, аграрного, природо-ресурсного, екологічного права, які у взаємодії з іншими правовими доктринами покликані запропонувати суспільству юридичні моделі здійснення суб'єктивних прав і виконання обов'язків, правового регулювання суспільних відносин у сфері використання та охорони природних ресурсів у сільському господарстві та поєднаних із ним інших галузях економіки, соціальній сфері села, у сфері екології, у забезпеченні продовольчої безпеки і здійснення права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля відповідно до завдань Цілей сталого розвитку [12, с. 232]. Про потребу використання міжгалузевого інструментарію в регулюванні відносин, пов'язаних із використанням природних ресурсів для потреб економіки, також зазначає й Г.В. Мороз [5, с. 35].

Отже, забезпечення оптимального співвідношення економічних та екологічних інтересів має здійснюватися за допомогою цілого комплексу різних галузей законодавства, в тому числі господарського, тією мірою, якою ті чи інші види господарської діяльності шкідливо впливають на навколишнє природне середовище, здоров'я та життя людей.

З метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку Указом Президента України передбачається врахування цілей сталого розвитку під час розроблення прогнозних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів [3]. Одним із таких документів є Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект), що базується на моделі економічного зростання, орієнтованої на досягнення оптимального балансу між трьома складовими частинами розвитку – економічною, соціальною та екологічною. При цьому економічне зростання пов'язується не з експлуатацією природних ресурсів, а з широким застосуванням моделей «зеленої» економіки. Стратегія передбачає основні вектори, завдання, принципи сталого розвитку, а також конкретні кроки його забезпечення, які мають бути втілені у нормативно-правових актах різних галузей законодавства [2].

Для визначення напрямів екологізації господарського законодавства було проаналізовано норми ГК України як закону, що відіграє стрижневу, системоутворюючу роль у регулюванні господарських відносин, на предмет врахування екологічної складової частини сталого розвитку. При цьому в роботі приділено увагу тим положенням Кодексу, що визначають спрямованість правового регулювання господарських відносин.

Так, одним із ключових положень, яке визначає спрямованість правового регулювання, є мета. Закріплена у преамбулі ГК України мета визначає пріоритети у регулюванні, серед яких передбачена економічна та соціальна складові частини, зокрема зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва, підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальна спрямованість, утвердження господарського порядку. Вбачається, що для забезпечення економічного зростання, яке базується на засадах сталого розвитку, серед цілей має бути враховано екологізацію матеріального виробництва, що включає зменшення обсягів природних ресурсів, які використовуються під час здійснення господарської діяльності, зниження кількості забруднюючих речовин, відходів, утворення яких пов'язане з виробництвом продукції кожної із галузей господарства та економіки загалом, на основі застосування новітніх технологій.

Також визначальну роль у регулюванні правовідносин відіграють принципи законодавства, під якими розуміють фундаментальні засадничі положення, в яких втілюються сутність, призначення та імперативна динамічна спрямованість законодавства та які мають об'єктивно забезпечити відносно сталу векторну спрямованість законодавчого регулювання правовідносин [13, с. 17]. Принципи (або засади) господарського законодавства, виконуючи роль регулятора господарських правовідносин, впливають на нормотворення, використовуються для подолання прогалин у праві, глумачення норм, що є важливим в умовах постійних трансформацій господарських правовідносин, появи нових сфер діяльності, а також нових викликів, які стоять перед країною у певний період часу.

Досліджуючи принципи господарського права, науковці відзначають про відсутність у ГК України статті, яка би передбачала такі принципи. У ст. 6 Кодексу визначено загальні принципи господарювання, ст. 5 – конституційні основи правопорядку у сфері господарювання, ст. 44 – принципи підприємницької діяльності, але відсутні принципи, які б визначали загальні концептуальні засади, на яких повинні будуватись всі нормативно-правові акти, що регулюють господарські правовідносини [14, с. 147]. При цьому слід

погодитися з професором В.С. Щербіною, який критично відносить до ототожнення загальних принципів господарювання із принципами господарського права [15, с. 86].

Саме за допомогою принципів законодавства має досягатися баланс публічних та приватних інтересів (зокрема, економічних, екологічних, соціальних), які по суті є протилежними, наявність яких є наслідком комплексного характеру господарського права та законодавства.

Аналіз ГК України дає підстави стверджувати, що закріплені в ньому принципи господарського законодавства стосуються господарського правопорядку і враховують загальні принципи економіки. При цьому принципів, спрямованих на забезпечення суб'єктами господарювання екологічної безпеки, здійснення раціонального та економічного природокористування під час здійснення господарської діяльності, не передбачено. Водночас ст. 5 ГК України серед конституційних основ правового господарського порядку передбачає забезпечення державою екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України. Одним із засобів такого забезпечення є покладення на суб'єктів господарювання, які здійснюють шкідливий вплив на довкілля, відповідних екологічних обов'язків та інших екологічних вимог. Саме належне формулювання та закріплення еколого-правових вимог під час здійснення екологічно шкідливої господарської (в основному виробничої) діяльності буде проявом екологізації господарського законодавства. Слід підтримати думку Н.Р. Кобецької, яка зазначає, що еколого-правові приписи не завжди діють напругу (лише на основі норм екологічного законодавства), а можуть бути включені у статті неекологічних нормативно-правових актів, конкретизуючи вимоги стосовно певних суб'єктів, видів діяльності, умов природокористування, в тому числі актів, що регулюють господарську діяльність [16, с. 166].

В умовах дії Цілей Сталого розвитку на період до 2030 року, схвалених на Саміті ООН, та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вбачається доцільним втілення у положення ГК України таких керівних принципів охорони навколишнього природного середовища, як: принцип запобігання, принцип «користувач платить» та «забруднювач платить».

Важливе значення має принцип запобігання погіршенню екологічної обстановки, який передбачає застосування процедури оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) і стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО), а також використання інших превентивних заходів із метою запобігання негативним наслідкам для довкілля та здоров'я людини на стадії планування господарської чи іншої діяльності. Правове регулювання ОВД та СЕО ґрунтується на законодавстві ЄС, зокрема, Директивах 2011/92/ЄС [17] та 2001/42/ЄС [18]. Цей принцип повністю реалізований в екологічному законодавстві із прийняттям Законів України «Про оцінку впливу на довкілля» у 2017 році [19] та «Про стратегічну екологічну оцінку» у 2018 році [20], а також необхідних підзаконних актів. Вбачається, що цей принцип має бути реалізований як у ГК України, так і в інших актах господарського законодавства, що регулюють окремі екологічно шкідливі види діяльності, виходячи з того, що більшість видів діяльності, щодо яких запроваджено оцінку впливу на довкілля, здійснюються саме суб'єктами господарювання. При цьому здійснення ОВД та отримання позитивного висновку має бути визначено як умову здійснення планованої господарської діяльності.

Крім цього, в нормах ГК України має простежуватися взаємозв'язок ОВД та СЕО, виходячи з того, що СЕО поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання

яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі [20].

Принцип «забруднювач платить» був впроваджений у Договорі про заснування Європейського Співтовариства у 1987 році, а пізніше втілений у багатьох директивах ЄС в сфері охорони довкілля (Директиві 75/442/ЄЕС щодо відходів, Рамковій Водній Директиві 2000/60 та інші). При цьому під «забруднювачем» розуміється будь-яка особа, яка прямо чи непрямо завдає шкоди навколишньому середовищу або створює умови, що ведуть до такої шкоди [21, с. 88]. Цей принцип частково втілений в екологічному та податковому законодавстві і реалізується через стягнення екологічного податку з суб'єктів господарювання, які здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, водні об'єкти або діяльність із розміщення відходів, утворення чи тимчасове зберігання радіоактивних відходів. Також цей принцип розглядають у контексті відповідальності за шкоду, заподіяну здоров'ю людини та довкіллю внаслідок порушення екологічних вимог.

Слід вказати, що ГК України не містить норм, які зобов'язують суб'єктів господарювання здійснювати відповідні платежі за забруднення довкілля. Також не повною мірою реалізовано положення щодо обов'язку суб'єктів господарювання відшкодовувати заподіяну екологічну шкоду (ст. 153 Кодексу передбачає лише обов'язок відшкодувати збитки, завдані ним власникам або первинним користувачам природних ресурсів).

На продовження попереднього принципу сталого розвитку слід назвати принцип «користувач платить», який полягає у покладенні на природокористувачів обов'язку сплачувати платежі за користування природними ресурсами та їх подальше відновлення. Цей принцип втілено у ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» через принцип безплатності загального та платності спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності. В ГК України принцип реалізовано у ст. 153 через обов'язок суб'єктів господарювання своєчасно вносити відповідну плату за використання природних ресурсів. Разом з цим слід зазначити, що законодавством передбачаються різні види платежів залежно від виду природного ресурсу та мети природокористування; ці платежі визначені нормативно-правовими актами різної юридичної сили (як ПК України, так і іншими законами та підзаконними актами). Вбачається доцільність систематизації у ГК України видів платежів, які мають сплачувати суб'єкти господарювання при здійсненні природокористування.

Також не отримав належної реалізації у ГК України принцип стимулювання екологічно безпечної господарської діяльності. Так, норми, що містяться в Кодексі, не спрямовані на мінімізацію шкідливого впливу від такої діяльності, а саме зниження показників енерго- та ресурсоємності, використання нетрадиційних видів енергії, модернізацію виробництва, здійснення інших ефективних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища. Лише ст. 152 ГК України закріплює право

суб'єктів господарювання одержувати пільгові короткострокові та довгострокові кредити для реалізації заходів щодо ефективного використання, відтворення та охорони природних ресурсів, а також користуватися податковими пільгами під час здійснення зазначених заходів. Вбачається, що цей принцип має реалізовуватися не лише через норми, що закріплюють право відповідних суб'єктів господарювання, а й через норми, які визначають засоби державного регулювання господарської діяльності. Крім того, відповідні способи стимулювання екологічнобезпечної діяльності суб'єктів господарювання, закріплені в ГК України, мають корелюватися зі способами, закріпленими у ст. 48 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Це відповідатиме Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, а також Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року» [22].

Висновки. Проведений аналіз показав, що норми ГК України, які спрямовані на забезпечення екологічної безпеки, раціональне використання природних ресурсів у процесі здійснення господарської діяльності, є бланкетними, що відсилають до актів екологічного законодавства, норми яких, по-перше, не завжди здатні діяти напряму, по-друге, не завжди враховують специфіку певної галузі господарювання або виду діяльності, внаслідок якого спричиняється екологічно небезпечний вплив на довкілля. Крім того, встановлена невідповідність окремих положень ГК України Стратегії сталого розвитку України та відповідно цілям сталого розвитку. Це дає підстави стверджувати про необхідність зміни підходу до правового регулювання відносин, пов'язаних з охороною довкілля, забезпеченням екологічної безпеки у процесі здійснення екологічно шкідливої діяльності суб'єктами господарювання з урахуванням цілей сталого розвитку. Такий підхід має характеризуватися максимальним втіленням екологічного складника у акти господарського законодавства, а також спрямовуватися на побудову моделі економічного зростання, що базується на оптимальному співвідношенні економічних, соціальних та екологічних інтересів та розвитку «зеленої» економіки. При цьому головну роль у визначенні спрямованості господарського законодавства має відігравати саме ГК України.

Основою для екологізації господарського законодавства мають стати такі програмні документи, як Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року та Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, а також Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», природоресурсні кодекси та закони. Встановлені екологічним законодавством вимоги щодо раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки мають відображатися та конкретизуватися у нормативно-правових актах спеціального господарського законодавства.

На підставі зробленого аналізу обґрунтовано окремі напрями екологізації господарського законодавства в умовах виконання Україною міжнародних зобов'язань.

Враховуючи те, що в цій статті було висвітлено лише окремі напрями екологізації ГК України, подальші наукові дослідження будуть спрямовані на аналіз інших положень Кодексу щодо врахування екологічного складника сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р. № 1264-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.05.2021).
2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: проект 2017. URL: <https://www.undp.org> (дата звернення: 20.05.2021)
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 20.05.2021).
4. Голиченков А.К. Экологическое право России: словарь юридических терминов: Учебное пособие для вузов. М.: Издательский Дом «Городец», 2008. 448 с. URL: http://www.cawater-info.net/bk/water_law/pdf/golichenkov1.pdf (дата звернення: 20.05.2021).
5. Мороз Г.В. Дефекти еколого-правового регулювання. *Науково-практичний журнал «Екологічне право»*. 2019. № 4. С. 31–36.

6. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 20.05.2021).
7. Позиції України в рейтингу екологічної ефективності у 2018 році. Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciyi-ukrainy-v-reytingu-ekologichnoyi-efektyvnosti-u-2018-roci> (дата звернення: 20.05.2021).
8. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Концептуальні аспекти рекодифікації (оновлення) господарського законодавства України. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 183–185.
9. Гетьман А.П. Концепція розвитку екологічного права та законодавства як передумова забезпечення національної екологічної політики. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук*. 2014. № 1. С. 107–114.
10. Бобкова А.Г. Хозяйственно-правовое обеспечение использования природных ресурсов: состояние и перспективы развития. *Правовая система Украины: история, состояние и перспективы*. Х.: Право, 2011. т.4. С. 448-478.
11. Мамутов В.К. Екологізація господарського права. *Науковий вісник УкрДПТУ: Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища*: зб. наук.-техн. праць. Нац. лісотехнічний ун-т України: Львів: УкрДПТУ, 2005. Вип. 15.6. С. 112–114.
12. Носік В.В. Проблеми земельного, аграрного, екологічного права у забезпеченні реалізації цілей сталого розвитку в Україні. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 231–233.
13. Басай О.В. Загальні засади (принципи) цивільного законодавства України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук.: 12.00.03. Одеса, 2014. 36 с.
14. Лавренюк Т.А. Принципи господарського права як засіб правового регулювання. *Економічна теорія та право*. 2017. № 2 (29). С. 146–156.
15. Щербіна В.С. До питання щодо принципів господарського права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 85–92.
16. Кобецька Н.Р. Екологізація законодавства у сфері використання природних ресурсів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2014. Вип. 35. С. 160–171.
17. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0092> (дата звернення: 20.05.2021).
18. Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р. про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище. *Офіційний вісник ЄС*. L 197. 21 липня 2001 р. С. 30–37.
19. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 20.05.2021).
20. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 р. № 2354-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення: 20.05.2021).
21. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища. Навчальний посібник. Львів, 2004. 256 с.
22. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 20.05.2021).